

CIMRMAN / SMOLJAK / SVĚRÁK

ČESKÉ NEBE

SEMINÁŘ

PŘEDNÁŠKY:

NÁLEZ HRY ČESKÉ NEBE	[představitel J. A. Komenského]
DYMOKURSKÉ OBDOBÍ	[představitel sv. Václava]
ZAPÍRANÝ ČESKÝ VOJEVŮDCE	[představitel Babičky]
FLAŠKA A KRABICE	[představitelé K. H. Borovského, Babičky a Radeckého]
RUKOPISNÉ PADĚLKY	[představitel J. A. Komenského]

NÁLEZ HRY ČESKÉ NEBE

Vážení přátelé!

Nikdo z nás cimrmanologů netušil, že omezení výroby cukru v naší republice přinese české kultuře tak sladký plod. Bývalý účetní likvidovaného cukrovaru v Dymokurech inženýr Kloubec našel totiž v šanonu se štítkem „Melasa - výdej“ rukopis Cimrmanovy hry České nebe. Technicky zaměřený inženýr věděl jen to, že spis do šanonu „Melasa - výdej“ nepatří, ale nevěděl, kdo je Jára Cimrman. Věděla to však jeho vnučka Lenka, studující na gymnáziu v Jičíně. A když jí na podzim v roce 2006 dědeček svazek ukázal, okamžitě nám ho poslala, a to doporučeně. Rukopis má tedy dva objevitele a my oběma děkujeme.

V čem je význam dymokurského nálezu?

Především vyvrátil naše dosavadní tvrzení, že stopa geniálního autora mizí s vypuknutím první světové války. Nemizí. Jára Cimrman během této války prokazatelně žil a tvořil.

Zatímco většina českých mužů strávila první světovou válku v zákopech, Cimrman ji strávil v kavárně. Byla to slavná kavárna Louvre na Národní třídě. Tam také napsal většinu stránek Českého nebe.

A snad proto, že se tu dobře cítil, posadil hrdiny svého dramatu do jakési nebeské kavárny.

Rakouský profesor Erich Fiedler při pátrání po Cimrmanových stycích s Franzem Kafkou, který byl v Louvrů rovněž častým hostem, došel k závěru, že Cimrman neměl v podniku příliš dobrou pověst a platil tu za největšího pijana.

Přátelé! To je tak nehorázný omyl, dokazující Fiedlerovu neznalost češtiny, že může soutěžit snad jen s jeho dnes už slavnou překladatelskou botou, svědčící o jeho neznalosti angličtiny, když přeložil titul encyklopedie „Who is Who“ [hú is hú] jako „Vlak je vlak“.

Cimrman skutečně platil za největšího pijana, ale tím pijanem byl jeho přítel Emil Struna, za kterého Cimrman ze soucitu platil útratu, neboť tento zchudlý advokát proměnil veškeré své jmění v absint.

Profesora Fiedlera mohla možná svést na falešnou stopu také věta z Českého nebe, v níž je zmíněna Cimrmanova jaterní choroba. Ale ta byla způsobena prodělanou žloutenkou, a nikoli alkoholem. Tato nemoc také uchránila Cimrmana před odvedením na frontu.

Když Cimrmanovi došly peníze získané dědictvím po matce, prepustil doktora Strunu Franzi Kafkovi a od té chvíle platil za největšího pijana on. (Viz Max Brod: Kafkova proměna.)

Zchudlý Cimetrman se musel poohlédnout po nějakém zaměstnání. Ale to už je téma pro kolegu.

DYMOKURSKÉ OBDOBÍ

Na přimluvu ředitele cukrovaru v Dymokurech získal Cimetrman místo učitele na tamní obecné škole. A v Dymokurech své České nebe také dokončil.

Hru napsal autor s úmyslem, aby byla kočovnými a ochotnickými spolky tajně hrána, a připravila tak národ na převratnou poválečnou změnu. V režijních poznámkách pak budoucím inscenátorům doporučil, aby tento protihabsburský text uváděli raději pod bezpečnějším titulem „Sláva císaři!“

Bylo ovšem třeba text rozmnožit. Ve válečné době, kdy byl kopírovací papír jako strategická surovina pro civilní sektor nedostupný, vymyslel Cimetrman tzv. živou kopírku. Ta byla schopna pořídit 27 kopií naráz: nadiktoval svou divadelní hru všem 27 žákům čtvrté třídy dymokurské školy.

Ukázalo se však, že kopírku náročný text nudil a nepracovala bezchybně. Největší potíže jí dělalo tvrdé a měkké i a již po prvních pěti hodinách psaní hlásila, že ji bolí ručičky. Nespolehlivou součástí živé kopírky byl syn místního četnického strážmistra repetent Antonín Bauer. Ten si doma tatínkovi postěžoval, že místo hodin počtů, dějepisu a náboženství píše neustále něco o Havlíčkovi a Husovi. Rozhovor naštěstí vyslechla strážmistra sluzka, dcera povozníka Horáčka z nedaleké vsi Nové Zámky (dnes Cimetrmanova ulice č. 4). Tato Cimetrmanova ctitelka ho naštěstí varovala. Těsně před domovní prohlídkou stihl autor všech 27 kopií své hry spálit a originál poslat jejímu otci. Ten jezdil pravidelně do cukrovaru pro krmnou melasu, a mohl tedy předat nebezpečný text řediteli Hlušinovi, horlivému vlastenci. A tak se tento jediný exemplář Českého nebe v šanonu „Melasa – výdej“ pro budoucí pokolení zachoval.

Ze svého skromného příbytku na půdě dymokurské školy vedl Cimetrman čilou korespondenci s přáteli na frontě. Účastně s nimi prožíval jejich dilema bojovat za rakouský trůn, který z duše nenáviděli. Někteří z jeho uměleckých přátel se záhy odmlčeli. Cimetrman se zprvu obával, že padli, ale záhy vešlo ve známost, že mnohým se podařilo přeběhnout do zákopů ležících mimo kompetenci rakouské c. a k. polní pošty.

A tady se dostáváme k válečnému úkazu, nad nímž dodnes stojíme v údivu. Představme si to konkrétně. Zoufalé raporty z fronty mu

nepřestával psát Fráňa Šrámek a Stanislav Kostka Neumann, kteří zůstali - jako většina českých vojáků - v rakouských zákopech. Ale třeba už malíř František Kupka z Opočna a sochař Otto Gutfreund - mimochodem pozdější autor Babiččina sousoší v Ratibořickém údolí - už vystrkovali hlavy ze zákopů francouzských. A jiní kamarádi - jako spisovatelé František Langer, Rudolf Medek a Josef Kopta - hloubili legionářský úkryt v zamrzlé půdě Ruska. A aby toho nebylo málo, Cimbrianův kavárenský společník Jaroslav Hašek si přišíval na rubašku hvězdu komisaře právě vzniklé Rudé armády.

A největším českým paradoxem je snad to, že zatímco mladý poručík Jan Masaryk je dekorován rakouským řádem za statečnost, jeho otec Tomáš Garrigue Masaryk jako vrchní velitel legionářských vojsk Rakousko-Uhersko boří.

Když se dnes zastavíte na návsi kterékoli z našich vesnic, podle pomníčků se jmény padlých v první světové válce poznáte, že každá z nich musela za tuto válku zaplatit krutou daň. Jak se postavit k tomu, že Češi umírali na protilehlých frontách, i na to se snaží odpovědět Jára Cimrman ve své poslední hře.

Objevuje se v ní řada velkých postav naší historie. Možná že ne všechna jména a všechny události, ve kterých hrají roli, vám budou známé. Buď proto, že jste v hodinách dějepisu nedávali pozor, nebo jste chyběli, nebo vám to vůbec neřekli. Proto cítíme potřebu některé události a osobnosti našich dějin před zhlédnutím hry připomenout.

ZAPÍRANÝ ČESKÝ VOJEVŮDCE

Přátelé,

my Češi máme vedle Jana Žižky z Trocnova ještě jednoho světově proslulého vojevůdce - je to Josef Václav Radecký. Naše národní obrození i náš pozdější boj o samostatný stát nesly se v odporu k rakouské monarchii. A tak jsme tohoto upřímného Čecha, který sloužil stejně upřímně rakouskému císaři, vyloučili z národní historie. Dnes bychom se však už mohli na tuto postavu podívat objektivnější optikou.

Radecký se narodil v roce 1766 v Třebnici u Sedlčan. Hned jeho křest provázely potíže: Za kmotry se hlásilo šest jeho strýců. Radeckého dobrosrdečný otec je nedokázal odmítnout, a tak se stalo, že do matriky bylo napsáno: Jan, Josef, Václav, Antonín, František a Karel. To mu pak vadilo ve vojenské kariéře. Když působil jako velitel patroly ve vojsku

slavného generála Laudona, došlo k příhodě, která se posléze stala legendou.

Generál Laudon jel v noci skrz vesnici - ve své bílé čepici - a narazil na dvoučlennou hlídku.

„Stůj, kdo tam?“ zvolal.

„Patrola!“ odpověděl Radecký.

„Jaká?“

„Vojenská!“

„Kdo ji vede?“

Na to Radecký hlásil: „Rytmistr Jan Josef Václav Antonín František Karel Radecký!“

„Himl Laudon, kolik vás tam je?“ rozčílil se Laudon.

Když mu Radecký vysvětlil, že všechna jména patří jemu, nařídil mu generál, aby si vybral jen dvě, a ostatní jména mu zakázal.

„Vyberu si Josefa a Václava,“ řekl Radecký. „Ty já mám nejradši, ty já mám rád.“

Od té doby vystupuje jako hrabě Josef Václav Radecký z Radče. Generál Laudon našel v mladém důstojníkovi zalíbení a později si ho zvolil za pobočníka.

A nejen on. Také generál Suvorov, když se svými pětatřiceti tisíci kozáky přijel do Itálie Rakousku na pomoc, vyžádal si - tehdy už podplukovníka Radeckého - rovněž za pobočníka. Ten byl samozřejmě rád, že se může v blízkosti geniálního ruského vojevůdce leccemu přiučit. Z Radeckého deníku jsme se například dozvěděli, že mu na otázku, co je ve vojenském umění nejdůležitější, odpověděl Alexandr Vasiljevič stručně: „Přesila.“

V roce 1836 velel už samostatně rakouské armádě v Miláně. Vedl si tak dobře, že ho císař Ferdinand povýšil na polního maršálka. Radecký se projevoval nejen jako neporazitelný vojevůdce, ale i jako prozíravý správce dobytých území. Císaři například navrhl, aby se válkou zničeným zemím poskytla hospodářská pomoc (tzv. maršálkův plán). Politicky krátkozraký císař však jeho rady nebral vážně, a tak maršálkův plán zůstal více než sto let jen na papíře. Teprve po druhé světové válce tuto ideu znovu vzkřísil americký ministr zahraničí Marshall.

Z maršálkova soukromého života stojí za zmínku, že byl až do vysokého stáří čínorodý a plodný. Se svou manželkou zplodil celkem osm dětí, a když ve svých 65 letech uviděl v Miláně krásnou žehličku prádla Giudittu Maragalliovou, vzplanul a počal s ní další čtyři.

Slavný vojevůdce Josef Václav Radecký - mimo jiné strůjce Napoleonovy porážky v bitvě národů u Lipska - se proslavil i jako vynálezce. Za svého místodržitelství v Benátkách a Lombardii se seznámil s italskou pochoutkou, masem obalovaným parmezánem. Šetrný Radecký nahradil drahý parmezán obyčejnou strouhankou a vynalezl tak pro polní kuchyně vídeňský řízek, na kterém si pochutnáváme dodnes i my.

FLAŠKA A KRABICE

Když Jára Cimrman dal první náčrt své hry České nebe přečíst příteli Josefu Svatopluku Macharovi, řekl mu básník, že za neúspěchem jeho her možná stojí Cimrmanovo nebásnické jméno. A dokonce mu hned navrhl pseudonym Jaroslav Budivoj Tesař. S ním že by měl u vlasteneckého publika větší ohlas. Cimrmanovi byla však dobová móda košatých básnických jmen směšná. V jednom z dopisů, nalezených v Macharově pozůstalosti, to formuluje pregnantně: „Každý by měl nosit jméno, se kterým se narodil.

Prosím, když se někdo jmenuje Václav Jebavý a chce být básníkem-symbolistou, nedivím se, že píše pod jménem Otokar Březina. I když nevím, co mu vadilo na jméně Václav.“

Jedna z Cimrmanových raných prací dosvědčuje, že ho tato problematika zajímala už od studentských let. Když se poprvé setkal se jmény dvou středověkých spisovatelů ze 14. století - byl to Smil Flaška z Pardubic a Beneš Krabice z Veitmile -, napsal o nich pro školní akademii veselou scénku. Měla takový úspěch, že se na škole udržela ještě dlouho poté, co Cimrman odmaturoval.

Váhali jsme, zda naše publikum s touto scénkou seznámíme. Mnozí kolegové v ní pro její naivitu odmítli účinkovat. Ale jelikož jde patrně o první Cimrmanův dramatický pokus, někteří se nechali přemluvit a já jim tímto děkuji.

Představitel Flašky přijde na scénu s pokrývkou hlavy připomínající korkovou zátku, představitel Krabice má zase pokrývku podobající se víku krabice.

K: Buďte zdrav, příteli! Jak se jmenujete ?

F: Smil Flaška z Pardubic. A vy?

K: Beneš Krabice z Veitmile.

F: Podle vašeho jména soudím, že jste také spisovatel.

K: Ano.

F: Pojd' me si tykat, když jsme oba z jedné branže. Já jsem Flaška.

K: Těší mě. Já jsem Krabice.

F: Posad' se, Krabice, odlož si, sundej si víko. Já se odšpuntuju...

K: Tak ty jsi, Flaško, z Pardubic. A co doma?

F: Ale měli jsme teď radostnou událost. Žena porodila čtvrtou flaštičku. A kolik ty máš krabiček?

K: Žádnou. Jako kněz mám celibát.

F: Možná že to tak máš lepší. Děti kolikrát zlobí.

K: Celibát nezlobí. Ale také to s ním není jednoduché.

F: To chápu. Spíš v posteli sám. Bez Krabice. To já bez Flašky v posteli neusnu.

RUKOPISNÉ PADĚLKY

Ve hře, kterou uvidíte, přijde řeč i na takzvané rukopisné padělky. Připomeňme si stručně, jak to s nimi bylo. Naše slavné Rukopisy jsou čtyři. Spor o jejich pravost je zajímavý už svou délkou: táhne se bezmála 200 let a stále trvá. Ještě dnes u nás existuje skupina badatelů, která se ustavila jako Česká společnost rukopisná a která si vzala za úkol dokázat jejich pravost. Srbský historik Bójkó Kulič loni vtipně poznamenal, že Rukopisy jsou české Kosovo pole.

Tři z těchto čtyř památek spojuje řetěz zvláštních náhod.

Jak asi víte, hlavní roli v kauze rukopisných podvrhů hráli dva dobří kamarádi Josef Linda a Václav Hanka. V době, kdy své rukopisy objevili, bylo prvnímu z nich 27 a druhému 25 let a bydleli spolu v pražském podnájmu u Mádlů. Už na začátku příběhu stojí jeden podezřelý fakt. Josef Linda si při studiu dával pod nohy bezcennou knihu, aby ho nestudily dlaždice. Jednoho dne roku 1816 ho, čert ví proč, napadlo rozpárat její desky, a hle: našel v nich první rukopis: staročeskou Píseň vyšehradskou. Rok nato objevil - náhodou zrovna jeho kamarád Václav Hanka - další vzácnou památku, a to, jak sám uvedl, „pod jarmarou“ v komoře kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové. Byl to sešitek o rozměrech 12 x 8 cm a obsahoval 14 básní ze 14. století. Dnes se mu říká Rukopis královédvorský. Když jsme ho nedávno v oddělení vzácných rukopisů Národního muzea na vlastní oči viděli, nechtělo se nám věřit, že kvůli tomuto útlému svazečku o tloušťce cestovního pasu byly popsány stohy

učených knih. A že se kvůli nevěře v jeho pravost tolik lidí proměnilo v nepřátele národa.

Ale vraťme se k Hankovi a Lindovi. Oba mladí muži se zamilovali do dcery svých domácích Barbory Mádlové. A byl to Václav Hanka, kdo si Barboru vzal. Na svatbě mu byl za svědka malíř, restaurátor a znalec starých malířských technik František Horčíčka, správce obrazárny na zámku Zelená Hora. A právě odtud, další šťastná náhoda, přišel Václavu Hankovi, knihovníku Národního muzea, poštou Rukopis zelenohorský.

První, kdo zavětral, že objevené rukopisy nejsou pravé, byl Hankův a Lindův učitel Josef Dobrovský, světově proslulý slavista.

(Přátelé, abychom se dohodli na úrovni, na které se budeme pohybovat: předpokládám, že nemusím vysvětlovat rozdíl mezi slavistou a slávistou. Josef Dobrovský byl slavista.)

Tak tedy nález Rukopisu královédvorského ze 14. století Dobrovský uvítal, ale když mu Hanka přinesl Rukopis zelenohorský dokonce z 10. století, pojal podezření. Především nedokázal - on, znalec nad všechny - staročeský text rozluštit. Když pak Hanka přes noc text rozluštil, podezření zesílilo. Jako jazykovědec objevil v textu řadu nesrovnalostí a možná si vzpomněl, že žák Hanka si kdysi velmi obratně padělal vysvědčení, a bylo mu jasno. Nalezené památky pak veřejně prohlásil za podvrhy. Netušil ovšem, že se tím nadosmrti odsoudil k roli odrodilce a škůdce národa.

Aby nám, přátelé, nebylo líto, že je naše literární historie nejspíš poskvrněna podvrhem, je dobré vědět, že nebýt Rukopisů, nenapsal by Bedřich Smetana Libuši, výzdoba Národního divadla i Panteonu Národního muzea by vypadala úplně jinak, řada krásných Mánesových obrazů, Alšových kreseb a Myslbekových soch by nikdy nevznikla. A vůbec, že tato milosrdná lež dala národnímu obrození mocnou vzpruhu.

A kromě toho: nejsme v tom padělání sami. Předběhli nás například Skoti. Jejich básník James Macpherson údajně posbíral v horách písně starých Keltů a vydal je jako Ossianovy zpěvy. Taky mu to neprošlo.

A nedávno - k velké nelibosti ruské veřejnosti - se začalo vážně pochybovat o pravosti Slova o pluku Igorově, nejslavnější slovanské památky z 12. století. (Mimochodem do češtiny ji přeložil Václav Hanka!)

Jedním z důkazů, že také vznikla daleko později, je skutečnost, že obsahuje bohemismy. A právě z přítomnosti českých výrazů ve staroruském textu - a teď prosím dobře poslouvejte - soudí profesor Harvardovy univerzity slavista - teď už si doufám rozumíme - slavista Edward L. Keenan, že nechtěným autorem je možná český vědec, který byl v době nálezů této památky v Rusku a napsal tam pro studenty několik

textů, ukazujících, jak mohly vypadat hrdinské zpěvy starých Slovanů. A tím vědcem je Josef Dobrovský.

Ale zpátky k našim rukopisům. Kromě Dobrovského se kvůli nim do národní klatby dostali i další popírači jejich pravosti: Antonín Vašek, Jan Gebauer, Jaroslav Goll, T. G. Masaryk a Jára Cimrman.

Posledně jmenovaný ve své knize „Rukopisy dnes a kdysi“ napsal:

„Básničky jsou to pěkné a muselo jim to dát, pacholkům, práci, ale podvádět se nemá. Já sám jsem se ve finanční tísní drobného literárního podvodu také dopustil, když jsem prodal Bezručovi své Slezské písně. A dodneška mě to mrzí.“

Jak se na morální aspekt literární mystifikace díváme my cimrmanologové?

My dobré úmysly falzifikátorů do jisté míry chápeme. A dovedeme dokonce i pochopit, že je taková práce těšila. Ale vymýšlet si události, které se nikdy nestaly, a postavy, které nikdy nežily, a po léta mystifikovat celý národ, to se nám opravdu, ale opravdu příčí.

PŘESTÁVKA

CIMRMAN / SMOLJAK / SVĚRÁK

ČESKÉ NEBE

Cimrmanův dramatický kšaft

Osoby a obsazení:

SVATÝ VÁCLAV

PRAOTEC ČECH

JAN ÁMOS KOMENSKÝ

JAN HUS

KAREL HAVLÍČEK BOROVSÝ

BABIČKA BOŽENY NĚMCOVÉ

MIROSLAV TYRŠ

MARŠÁL RADECKÝ

Praotec Čech sedí na jevišti a kochá se pohanskými bůžky, které vytahuje z pytle u svých nohou. Když vstoupí Komenský, praotec bůžky rychle schová. Komenský vypadá tak, jak ho známe z obrázků. Přes rameno má na šňůrce černou školní tabulku s pisátkem a hubkou. V ruce drží velkou tlustou knihu a plátěný pytlík se svačinou.

KOMENSKÝ: Praotče Čechu! Já ti jednou ty tvoje zatracené bůžky vezmu a vyhodím na smetiště. Podívej, ty jako pohan bys tady v křesťanském nebi správně neměl být. Proč jsem tě naučil číst? Proč ti nosím nejnovější knížky, které dole vyjdou?

PRAOTEC: Všechno už jsem přečet. Až na toho Stanislava Krychli Neumanna.

KOMENSKÝ: Stanislava Kostku Neumanna. Tak toho číst nemusíš. To je pohan jako ty. Představ si, že by tě s těmi modlami přistihl svatý Václav. No, pověz, co ti minule řekl.

PRAOTEC: Ještě jednou, a pomažeš.

KOMENSKÝ: Ale kde vězí? Už by tu měl být.

PRAOTEC: Asi se někde modlí.

KOMENSKÝ: To ho neomlouvá. Já se také modlím, a chodím včas. Ale než přijde, vyzkouším tě. Promrskáme si česká operní díla. Kdo složil Rusalku?

PRAOTEC: Zdeněk Fibich.

KOMENSKÝ: Chyba. Antonín Dvořák. Kdo složil Prodanou nevěstu?

PRAOTEC: Bedřich...

KOMENSKÝ: Správně...

PRAOTEC: Podmáslí!

Vstoupí svatý Václav se svatozáří nad hlavou.

VACLAV: Dobrý den vespolek!

KOMENSKÝ: Vítej, svatý Václave!

VACLAV: Kyrie eleison!

KOMENSKÝ: Kyrie eleison!

PRAOTEC: Krleš!

Svatý Václav sejme svatozář a pověsí ji na věšák jako klobouk.

VÁCLAV: Omlouvám se, nějak jsem se zamodlil. Tak půjdeme rovnou k věci. Jak víte, na zemi vypukla světová válka. Proto jsem se rozhodl, že naše česká nebeská komise bude šestičlenná.

KOMENSKÝ: Výborně! To budou jiná zasedání než ve třech.

Zajde za scénu a přináší pro chystaný přírůstek další židle.

VÁCLAV: Nejvyššímu jsem to už oznámil...

KOMENSKÝ: Tak ty už jsi mu to řekl? A jak se na to tvářil?

VÁCLAV: Pokývl hlavou, usmál se a udělal duhu.

KOMENSKÝ: To je dobré znamení.

PRAOTEC: Když jsme vylezli na Říp, taky byla duha.

VÁCLAV: Ale koho vybrat? To nemůže být jen tak někdo.

KOMENSKÝ: Kdo by tu rozhodně neměl chybět, je Hus.

VÁCLAV: Jan Hus, ano, výřečný muž. Rozhodně lepší než ten druhý Jan, ten...

KOMENSKÝ: Nepomucký?

VÁCLAV: Ano. S tím je těžká domluva. Když se ke mně modlí, já mu vůbec nerozumím.

KOMENSKÝ: Nediv se. Bez jazyka, chudák...

VÁCLAV: *(Zavolá do zákulisí.)* Tyrši! Zaběhni pro Jana Husa.

KOMENSKÝ: To budou jiná zasedání než ve třech. Kníže, a neměli bychom vybrat také nějakou ženu? Vždycky je dobré, když je ten kolektiv koedukovaný.

VÁCLAV: Myslíš?

KOMENSKÝ: On když je ve třídě ten ženský prvek, tak se ti hoši jinak chovají. Nepoužívají hrubých slov. Co takhle Božena Němcová? Ta je mezi Čechy oblíbená.

PRAOTEC: To jo. Ta se mi líbí. Teď jsem zrovna dočet ty její Zapadlý vlastence.

KOMENSKÝ: Praotče! Zapadlé vlastence napsal Karel Václav Rais.

PRAOTEC: Toho mám taky rád. Mám v tom trochu zmatek. Například si teď ne a ne vzpomenout, kdo napsal Broučky. A co jsem se nad nima

naplakal. Jak ta Janinka šla prát tu svatební košili. Teď ta shnilá lávka. A na topole podle skal zelený mužík zatleskal.

KOMENSKÝ: Praotče, praotče! Příště to znovu probereme. Ale ještě k té Němcové - to je velká spisovatelka! Kdyby nenapsala nic jiného než Babičku, už to by stačilo, abychom ji vzali mezi sebe.

Vejde Hus.

HUS: Pravda vítězí!

OSTATNÍ: *(společně)* I když na čas poražena bývá!

KOMENSKÝ: Jsem rád, že tě poznávám, mistře.

VÁCLAV: Posad' se, bratře Jene. Jak se vede? Jak se ti líbí v nebi?

HUS: Jako v nebi, tak i na zemi, že to tak musím říci, svatý Václave. I tady se dějí nepravosti. Proč není v nebi například Jan Žižka? Jistě, prolil mnoho krve. Ale za pravdu Boží. A co Zikmund? Ten krev neproléval? Když proti nám vedl křížovou výpravu? A ten tu je! A když se potkáme, myslíte, že se omluví? Nebo aspoň sklopí zrak? Ne! Jen se na mě šklebí a posměšně chrastí sirkama!

Vezme krabičku sirek, která leží na stole, a ukáže to.

KOMENSKÝ: To že si dovoluje?!

HUS: Dovoluje.

VÁCLAV: Já mu domluvím, mistře Jene. Ale proč jsme tě pozvali. Jistě víš, co se na zemi děje. Myslíme si, že by v české nebeské komisi neměly chybět vzory, jako jsi ty.

HUS: To je pro mne velká pocta.

PRAOTEC: Největší spisovatel je Jirásek. A nejlepší, co napsal, jsou Starý pověsti český. A z nich je nejlepší pověst o mně. Jak jsem vás přivedl na Říp. Ten by tu měl bejt. Jirásek.

KOMENSKÝ: Ten tu nemůže být. Ten ještě žije.

PRAOTEC: Škoda.

VÁCLAV: Takže jsme dohodnutí. Ale vybírejme dál.

KOMENSKÝ: Padl návrh, bratře Jene, že by zde měly mít zastoupení i ženy. Uvažovali jsme o Boženě Němcové.

HUS: Mrzí mě, bratře Komenský, že už několik vteřin po svém zvolení dělám potíže. Ale dle mého soudu v takovém shromáždění nemá žena

co pohledávat. Ať je doma. Ať se stará o děcka. Ať pere, ať vaří. V jejím případě, prosím, ať si třeba i píše. Ale do politiky bych ji netahal. Já bych měl lepší návrh. Karel Havlíček Borovský. To je chlapík! A jak trpěl pro český národ!

KOMENSKÝ: No, trpěl... Jel zadarmo do Alp, měl tam polopenzi, to se nedá s kostnickou hranicí srovnávat.

HUS: Když to budete srovnávat s kostnickou hranicí, tak nezvolíte nikoho!

VÁCLAV: Budeme hlasovat. Kdo je pro Karla Havlíčka Borovského?

Všichni zvednou ruce. Svatý Václav zavolá do zákulisí.

Tyrši! Přiveď Karla Havlíčka Borovského.

KOMENSKÝ: *(Zapisuje si do tabulky.)* Takže čtvrtým je Hus a pátým Borovský.

Pisátko při psaní na tabulce hrozně skřípe.

VÁCLAV: Ámosi, prosím tě, neskřípej! To se nedá vydržet!

KOMENSKÝ: Promiň! Ale je to praktická věc, taková břídlíková tabulka. Předně je nehořlavá. Víte, jaká je to výhoda?

HUS: To mi povídejte...

KOMENSKÝ: Kdybych byl na takových tabulkách napsal svůj velký slovník, odolal by v Lešně požáru. Umíte si to představit? Deset let práce, a v mžiku je všechno pryč! Ještě teď se budím hrůzou ze sna a vidím úplně živě, jak ty plameny olizují ty hustě popsané stránky...

HUS: Ámosi, nech toho, prosím tě.

KOMENSKÝ: Promiň.

Vejde Havlíček. V ruce drží cestovní futrál na klobouky.

HAVLÍČEK: Českých knížek hubitelé lítí...

OSTATNÍ: *(společně)* ...plesnivina, moli, jezoviti!

HAVLÍČEK:

Svatý Václav píše
z té nebeské říše,
vstaň, Havlíčku, ze hrobečku,
ať se nám líp dýše.

HUS: Co jsem vám říkal? To je chlapík! Karle! Ty tvoje epigramy!
Denně před spaním si jeden řeknu a spím jak dudek.

VÁCLAV: Havlíčku, vítej v české nebeské komisi. S tebou je nás teď pět,
potřebujeme zvolit ještě jednoho.

HAVLÍČEK: Já vám spíš řeknu, koho bych nezvolil: Palackýho. Hned jak
jsem vešel, tak se mi ulevilo, že tady není.

KOMENSKÝ: Vidíte, Palacký! Ten nás nenapadl.

HAVLÍČEK: To je dobře.

KOMENSKÝ: Ty ho nemáš rád?

HAVLÍČEK: Ale jo, ale víte, co on má kolem všeho řečí? To bysme si
tady nikdo ani neškrt.

KOMENSKÝ: To je pravda. Nemůžeme se ovšem shodnout, zda by
šestým údem neměla být žena.

HAVLÍČEK: Žena.

Nechod', Vašku, s ženou na bál,
mnohý příklad máme,
žena tančí s jiným pánem,
muži srdce zláme.

HUS: Skvělé! To tě napadlo teď? Bez přípravy?

HAVLÍČEK: No jo.

HUS: To je chlapík! To by měly ty povětrnice slyšet!

KOMENSKÝ: Ale, mistře, ten ženský prvek - samozřejmě v početné
podobě - by tu chybět neměl. Víte, já když jsem učil ve Fulneku, měl
jsem čistě chlapeckou třídu. A ti chlapci mě neustále zlobili tím, že
nožíky vyrývali do školních škamen obrazce.

HUS: Jaké obrazce?

KOMENSKÝ: Geometrické. A nejen na lavice. Na tabulky to kreslili, na
okraje knih, i zvenčí na škole se takový geometrický obrazec objevil.
A mě napadl pedagogický pokus: učit děvčata a chlapce dohromady.
A vidíte - opravili jsme lavice i omítku a od té doby se žádný takový
obrazec nikde nevyskytl. Ti hoši s tím prostě přestali.

HAVLÍČEK: Tomu nevěřím.

KOMENSKÝ: Přestali! A když jsem se jich ptal proč, víte, co mi řekli? Protože zjistili, že to tak nevypadá.

VÁCLAV: Tak to by byla trocha geometrie. Ted' tedy kdo bude šestým členem naší komise?

KOMENSKÝ: V každém případě by to měla být žena. Karle Havlíčku, co ty soudíš o Boženě Němcové?

HAVLÍČEK: Němcová? Nejlepší volba.

HUS: To myslíš vážně, bratře Karle? Víš, jaké dopisy posílala svým milencům?

HAVLÍČEK: To nevím.

HUS: Tak to by sis početl! A to už byla vdaná!

PRAOTEC: Ted' jsem si zrovna půjčil pěknou knížku. A taky ji napsala ženská: nějaká Maryša. Je to tragédie o bratrech Mrštíkových. Jsem teprve na začátku, ale vypadá to, že ten jeden Mrštík zabije toho druhýho Mrštíka.

VÁCLAV: To se bohužel mezi bratry stává.

KOMENSKÝ: Praotče, jsou tam zase drobné nepřesnosti, ale to probereme později.

TYRŠ: (*Vejde.*) Lví silou, vzletem sokolím...

OSTATNÍ: ...kupředu kráčeje!

TYRŠ: Na značky!

Václav a Komenský, kteří už Tyršovy rozcvičky znají, zaujmou svá místa, kdežto Hus s Havlíčkem jsou bezradní. Tyrš si toho všimne, a přerušovaně pískaje, ukazovákem jim přikáže, kam se má kdo postavit. Ozve se hudba připomínající sokolské slety. Tyrš sestavu předcvičuje a ostatní se chytají. Praotec Čech je pro své stáří od tělocviku osvobozen. Skladba dohraje a cvičení skončí.

Dnes to bylo lehké, příště přitvrdíme. Paže tuž!

OSTATNÍ: Vlasti služ!

Tyrš, přerušovaně pískaje do rytmu, odkluše.

HAVLÍČEK: Co to mělo znamenat?

VÁCLAV: Doktor Miroslav Tyrš má v Českém nebi na starosti tělocvik. Všichni nám ho závidí. Hlavně Němci.

KOMENSKÝ: To bylo jiné cvičení než ve třech.

HAVLÍČEK: Ještě k té Němcové. Já myslím, mistře Jene, že dnes už se nemůžeme dívat na ženu středověkýma očima.

HUS: Chceš říci, že věrnost manželská nic neznamená? Tato mince dnes už neplatí?

HAVLÍČEK: Tak pochop, mistře, jaký měla život s tím Němcem. Byl o hodně starší, v jednom kuse mimo domov, ona krásná, hemží se to kolem ní básníky, tak se zamilovala. Vždyť je to lidské.

HUS: Tak takové jsou teď mravy? Z toho mi naskakuje husí kůže.

HAVLÍČEK: Jaká jiná by tobě měla naskakovat, mistře Jene?

HUS: *(Po vteřině pochopí.)* No, tohle! Není to chlapík? Na něj se člověk nemůže zlobit.

HAVLÍČEK: Když jsem se vrátil z Brixenu a šel jsem v Praze po Příkopech, všichni přecházeli na druhý chodník. A ona se nebála podat mi na veřejnosti ruku. A podívejte, co mi dala na rakev!

Otevře své cestovní pouzdro a vyjme z něho trnovou korunu.

KOMENSKÝ: Ano, ta slavná mučednická trnová koruna.

VÁCLAV: Pěkná. Proč ji nenosíš?

HAVLÍČEK: Je mi malá. *(Uloží korunu zpátky do futrálu.)*

HUS: To tu Němcovou ctí, ale nebyla to bohabojná žena a pro nebeskou komisi by nebyla posilou, nýbrž poskvrnou.

VÁCLAV: Škoda že ještě nezemřel Cimbrian. To by byla posila.

HAVLÍČEK: No, také už se ho nemůžu dočkat.

HUS: A v čem vyniká ten Cimbrian?

HAVLÍČEK: Prej ve všem.

HUS: A kdo to říkal?

HAVLÍČEK: Von.

HUS: Aha.

KOMENSKÝ: Přátelé, jak se ukazuje, Božena Němcová je neprůchodná. Dám vám otázku: kdo nečetl Babičku?

Přihlásí se pouze Hus.

Tys ji nečetl, bratře Jene? Je to povinná četba.

HUS: Nemravné spisovatelky já nečtu.

KOMENSKÝ: Dobře. Ale my ostatní Babičku známe. Mám návrh: co přijmout mezi nás - jako náhradu za Boženu Němcovou - babičku Boženy Němcové?

Po chvílce rozpačitého ticha přidá další důvody.

Je to žena bohabojná. Prakticky bez záporných vlastností.

PRAOTEC: No, bez záporných vlastností... Když ta babička chce hodit na lopatě Jeníčka s Mařenkou do pece...

KOMENSKÝ: *(Zlostně po něm máchne rukou jako po dotěrné mouše. Pokračuje, jako by praotec nic neřekl.)*

Jene Huse, škoda žes Babičku nečetl, každý večer se modlí, erotických zájmů již nemá... A její přítomností by tu s námi Božena Němcová symbolicky byla.

HUS: Souhlasím. Proti babičce nic nemám.

VÁCLAV: *(Zavolá do zákulisí.)* Tyrši! Přiveď babičku Boženy Němcové! Moji milí, navrhuji teď malou přestávku, musím vyřídit pár žádostí.

Václav sejme z věšáku svatozář a nasadí si ji. Pak zajde do pozadí, přiloží k uchu něco jako roh hojnosti a namíří ho širokým koncem dolů.

Nedám. *(Naslouchá.)* Nedám. Ano, spolehněte se, nedám.

KOMENSKÝ: Když je přestávka, nemá někdo chuť na jablíčko? Je z mého sadu na Růžovém paloučku.

Nabídne všem z plátěného pytlíku.

VÁCLAV: Ano, jistěže nedám.

HAVLÍČEK: *(ke Komenskému)* Nějaké obchodní jednání?

KOMENSKÝ: Ne, to on odpovídá na ty modlitby „Nedej zahynouti nám ni budoucím“.

VÁCLAV: Nedám. To víte, že nedám.

Odloží sluchátko a vrátí svatozář na věšák. Obrátí se na ostatní.

Víte, já jim říkám, že zahynouti nedám, protože oni teď potřebují hlavně útěchu. Ale mnoho jich zahyne, když je ta válka, co si budeme povídat.

Vstoupí babička Boženy Němcové.

BABIČKA: To je nádhera! Jako na zámku. Děti, na nic nesahejte.

KOMENSKÝ: *(Předpokládá, že stará žena špatně slyší, a tak zvýší hlas.)*
Vítejte, babičko! To jsou k nám hosti! Já jsem Komenský. Tady je svatý Václav, tohle je mistr Jan Hus, tohle Karel Havlíček Borovský a tady je praotec Čech.

BABIČKA: Jeminkote! Tolik slavných lidí! Co já, stará bába, vám tu budu platná?

KOMENSKÝ: Ale to víte, že budete. Jsme tu samí učenci - tedy kromě praotce...

PRAOTEC: Vy mi připomínáte mou matku. Ji už ty pochody zmáhaly a volala: Už nemůžeme, Čechu! Už nemůžeme! Tak jsem řek: Dobře, Říp, a dost!

KOMENSKÝ: Ano. A vy jako obyčejná žena z lidu se dokážete podívat na věci z té praktické stránky.

BABIČKA: No, já zase tak úplně obyčejná nejsem. Říkal pan farář, že jednou budu mít svoje vlastní údolí. A v něm sochu s vnoučaty. V doživotní velikosti. A to jsem se chtěla zeptat: vy jste ten Otec vlasti?

KOMENSKÝ: Ne, pozor! Já jsem Učitel národů. Otec vlasti je Karel IV.

HAVLÍČEK: Ale neplést s Otcem národa. To je zase Palacký.

KOMENSKÝ: Ano. A Praotec národa je tady praotec Čech, pak máme také Miláčka národa, to je Josef Kajetán Tyl, Vůdce národa, to je Rieger, a Zrádce národa, to je Sabina.

BABIČKA: Tak počkejte, abych si to nepletla: Otec vlasti, Otec národa, Praotec národa, Miláček národa... *(Zaváhá.)*

KOMENSKÝ: *(Napoví a ukáže na sebe.)* ...Učitel národů...

BABIČKA: Ano, Učitel národů, Vůdce národa a Zrádce národa. Tak tohle všechno my máme.

KOMENSKÝ: Ano, babičko. Tím vším se můžeme pyšnit. Až na toho Zrádce národa Sabinu.

BABIČKA: A co on provedl?

KOMENSKÝ: Byl to český spisovatel, který udával naše vlastence rakouské policii.

BABIČKA: A chudák.

HAVLÍČEK: Jakýpak chudák!? Bral za to peníze.

VÁCLAV: Posad'te se, babičko. Drazí! Naším hlavním úkolem je teď posila národa v jeho těžké hodině. Ale rád bych nejdřív sprovodil ze světa ty nevyřízené žádosti z očístce. Jako prvního bych vzal na přetřes Bedřicha Smetanu.

PRAOTEC: To je ten, co jsem si ho splet s tím podmáslem. Ale když se smetana veme na přetřes, tak je z toho máslo a podmáslo. Tak proto jsem si to splet.

KOMENSKÝ: Ano. Bedřich Smetana, to je oříšek. Geniální duch v neřestném těle. Na jedné misce vah je

čte z jedné strany tabulky

mimo jiné - osm oper, jedenáct symfonických básní a jedna kantáta. A na druhé misce vah leží

obrátil tabulku na druhou stranu

- mimo jiné - dvanáct sboristek, čtyři sólové zpěvačky a jedna biletářka.

Hus: A co tam dělají na druhé misce všechny ty ženy?

KOMENSKÝ: TO všechno jsou bohužel oběti jeho nezřízené vášně.

HUS: A to byl ženatý?

KOMENSKÝ: Ženatý.

HUS: Hanba, hanba, hanba! Třikrát hanba! Navrhuji odepsat: Žádost se zamítá, pobyt v očístci se prodlužuje.

HAVLÍČEK: Mistře Jene, i kdyby každá z těch sboristek a sólistek vážila metrák, nepřeváží hodnotu té jeho božské hudby.

Zanotuje. Ostatní - mimo Husa - se přidají.

Proč bychom se netěšili,
proč bychom se netěšili,
když nám Pán Bůh zdraví dá, zdraví dá,

když nám Pán Bůh zdraví dá, zdraví dá,
když nám Pán Bůh zdraví dá!

VÁCLAV: To je pěkné. A pobožné. Já myslím, že Bedřicha Smetanu Pán Bůh už dost potrestal tou pohlavní chorobou a hluchotou. Já bych ho do nebe vzal.

Lehce zesílí hlas.

Co o tom soudí babička Boženy Němcové?

BABIČKA: Víte, mně v tom našem nebi chybí zvířata. Já jsem vždycky měla kolem sebe nějaká zvířata. Každé jaro byly housátka nebo káčátka. To je úplně jiný život.

PRAOTEC: Zvířata jsou nutný. Ale nesežrat všechno hned. Něco nechat na zimu.

VÁCLAV: Ale co si myslíte o tom Bedřichu Smetanovi, babičko? Patří do nebe?

BABIČKA: Není na světě člověk ten, aby se zachoval lidem všem.

VÁCLAV: Čili babička je pro. Dám hlasovat. Kdo ještě je pro, aby Bedřich Smetana přestoupil z očiště do nebe?

Komenský, babička, Václav a Havlíček zvednou ruce.

A kdo je proti?

Přihlásí se Hus.

Čili čtyři pro, jeden proti, jeden se zdržel. Smetana je tedy přijat do nebe. Zapiš to, Jene Ámosi, ale neskřípej.

HUS: No, to to bude v nebi vypadat.

BABIČKA: Tak pan Smetana tady bude s námi. Zahraje nám a bude veselo.

KOMENSKÝ: Babičko, on nebude tady s námi v komisi. On bude jenom v nebi.

BABIČKA: Aha! Jako jsem byla já, než jste mě vzali do komise.

VÁCLAV: A teď ten Sabina, přátelé.

BABIČKA: To je ten Miláček národa?

KOMENSKÝ: Ne, babičko, to je Zrádce národa.

HAVLÍČEK: Tady já, na mou duši, nevím. Když poslouchám tu Smetanovu Prodanou nevěstu, tak si říkám, jak je možné, že tak krásné libreto plné českého humoru napsal člověk, který udával své přátele.

VÁCLAV: (*Vezme list.*) Podívejte, co mi chudák píše: „Očistec 20. listopadu 1913. Milý vévodo české země! Jsem tu již 36 let. Když k tomu připočtete léta strávená ve vězení, pak léta bídy a všeobecného opovržení a mé totálně ohryzané svědomí, ptám se: Nevytrpěl jsem už dost? S úctou Karel Sabina, Zrádce národa.“

HUS: Možná že vás překvapím, ale já bych byl v tomhle případě tolerantní: trpěl, kaje se, svědomí má ohryzané - já bych mu odpustil.

VÁCLAV: Dobře. Pustíme tedy Sabinu do nebe?

BABIČKA: Já nevím, jestli on bude v tom nebi šťastný. Představte si to třeba u oběda. Za stolem sedí Učitel národů, Otec národa a Miláček národa. A teď si k nim přisedne Zrádce národa. Jestli oni si od něj neodsednou? To bude pro něho hrozné. Jestli by mu nebylo nakonec líp, kdyby zůstal v očistci mezi svými.

HUS: Počkejte, Miláček národa, to je přece Josef Kajetán Tyl.

VÁCLAV: Ano.

HUS: A ten je v nebi?

VÁCLAV: Už léta.

HUS: A to vám připadá správné? Přijmout do nebe komedianta, který žil se dvěma ženami? To tady nikomu nevadilo, že s jednou měl svatbu a s druhou pět dětí?!

HAVLÍČEK: Byla to její sestra, takže to zůstalo v rodině.

HUS: Tím hůř! Se švagrovou!

HAVLÍČEK: Hus - mravnosti brus.

HUS: Karle, nezlob se, ale tentokrát nejsi chlapík. Ani to není dobrý epigram. Protože když jste vzali do nebe Tyla, obtěžkaného takovými hříchy, to už by tu mohl být každý.

KOMENSKÝ: Když jsme to řešili, mistře Jene, přihlédli jsme k tomu, že o tobě napsal hru.

HUS: Ano?

HAVLÍČEK: A krásnou. Ta tvoje závěrečná řeč před upálením, ta dojímá publikum až k slzám. Však jsem také ve své kritice napsal: Kdo nepláče, není Čech.

HUS: Jo? No tak dobře.

VÁCLAV: Ale vraťme se k Sabinovi. Dám hlasovat. Kdo je pro, aby Sabina Karel přišel do nebe?

Všichni kromě praotce a babičky zvednou ruce.

VÁCLAV: To je většina, Komenský, zapiš to.

KOMENSKÝ: (*Zapisuje.*) Takže: Zrádce národa do nebe.

HAVLÍČEK: (*Vyndá z pouzdra doutník.*) Smí se tady kouřit?

VÁCLAV: Tady se nekouří. Musíš za dveře.

KOMENSKÝ: Borovský! Ty s tou tuberkulózou!

HAVLÍČEK: Říkal doktor, že po smrti už to nevadí. (*Odejde.*)

VÁCLAV: No. A teď tu máme ty podvržené rukopisy. Královédvorský a Zelenohorský. Hanka a Linda. Co my s těmi děvčaty uděláme?

HUS: Ta děvčata páchala své hříchy ve dvojici?

VÁCLAV: Bohužel.

KOMENSKÝ: (*Otevře svou velkou knihu.*) Ten případ je zajímavý tím, že obě ty dívky obelhaly národ, ale pozor! Z upřímné lásky k němu. A teď je sudťe.

HUS: Lež je hřích, ať jsou důvody jakékoli. Miluj pravdu, šíř pravdu, braň pravdu až do smrti.

HAVLÍČEK: (*Vstoupí.*) To je pěkné. Mně se zase povedlo: příslibujte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu. Zapomněl jsem si tu sirky.

Vezme je ze stolku, kde ležely pod svícnem. Ale než odejde, škádlivě jimi zachrastí Husovi před obličejem. Ten nevrle zareaguje.

KOMENSKÝ: Přátelé, teď se přiznám k něčemu, za co mě možná odsoudíte: mně se ty Rukopisy líbí. Zkoumal jsem je pod lupou a to je vám pěkná práce. Jak obsahem, tak úpravou. Ty iniciály hezky vybarvené. Na tohle jsou právě děvčata šikovnější než chlapci.

VÁCLAV: Jak chemický, tak jazykový rozbor potvrdily, že jsou to padělky.

KOMENSKÝ: Dodnes se o tom dole vedou spory.

VÁCLAV: Přátelé, my jsme se tu nesešli proto, abychom rozsoudili, jestli ty básničky jsou pravé, nebo nepravé. My máme rozhodnout, jestli ta děvčata patří do nebe, nebo ne.

BABIČKA: Já jsem jenom prostá žena, ale jestli ty dívky lhaly z lásky k národu, já bych jim to neměla za zlé. Vezměte moji vnučku. Myslím Barunku. Mezi námi: ona nebyla jejich.

HUS: Jak nebyla jejich?

BABIČKA: (*Zvedne se, dojde ke vchodu a volá do zákulisí.*) Děti, jděte za slečnou Hortenzií, ona vám ukáže skleník! Tak. Barunka nebyla Panklovic. Oni si ji jenom vzali za vlastní.

HUS: A čím tedy byla?

BABIČKA: To se právě neví. Ale proč myslíte, že mě paní kněžna pořád zvala s těmi vnoučaty na zámek? Řekněte, co já stará bába si můžu s takovou vznešenou paní povídat. Ale to ona nejspíš chtěla vidět Barunku. Proč asi? A Barunka měla taky něco v hlavičce. Vilík a Adélka, já je měla všechny ráda, ale proti Barunce to byla úplná telátka.

PRAOTEC: Ale nesežrat je hned!

BABIČKA: Ano. A po kom to asi ta Barunka zdědila? Určitě po někom urozeném. No a vidíte: z lásky, z lásky se jí nemohlo říct, že Panklová není její maminka, ale macecha. Proto já bych té Haničce ani té Lindičce tyhle věci nezazlívala.

HUS: Vy je pořád nazýváte jen křestními jmény. Jak se ta Hanka a Linda jmenovaly dál?

HAVLÍČEK: (*Vejde a směje se.*) Hanka se jmenovala Václav a Linda se jmenovala Josef.

KOMENSKÝ: Ano? Tak to je pěkný zmatek! Teď to musím všechno opravit. Ale souhlasil bych s tím, co tady říkala babička Boženy Němcové. Pomohli národu? Pomohli. Já bych je do nebe vzal.

HUS: Obelhali národ? Obelhali. Já bych je do nebe nevzal.

VÁCLAV: Budeme hlasovat. Kdo je pro, aby Hanka s Lindou - bez ohledu na pohlaví - už směli z očiště do nebe?

Babička a Komenský zvednou ruce.

Kdo je proti?

Ruce zvednou Hus, Havlíček a Václav.

Praotec Čech se zdržel, čili Hanka s Lindou zůstávají v očistci.

KOMENSKÝ: (*Zapisuje.*) Nebeská komise rozhodla, aby Hanka s Lindou zůsta-li, a píši měkké i, čili je jasné, že ta děvčata jsou muži. Vidíte, jak je to tvrdé a měkké i důležité?

BABIČKA: Je mi jich líto. Já jsem taky v očistci nějaký čas pobyla. Je to tam samé strádání. Ale dobře tam vaří. S tou šlichtou tady se to nedá srovnat.

VÁCLAV: Myslíte nebeskou manu, babičko?

BABIČKA: Já nevím, jak tomu tady říkáte, ale jíst se to nedá.

Na scénu vběhne Tyrš s tyčemi a zapíská na pišťalku.

TYRŠ: A kdo se odrodí...

OSTATNÍ: ...čepelem v tu zrádnou hrud'!

TYRŠ: Bratři a sestro, na značky!

Tyrš rozdá tyče a za zvuků hudby předcvičuje. Ostatní – až na praotce - cvičí s ním. Když sestava skončí, Tyrš sebere tyče a rozloučí se.

Orej, máti, orej...

OSTATNÍ: ...práva nám vyorej!

TYRŠ: Až nebudeš moci...

OSTATNÍ: ...sokola zavolej!

TYRŠ: Nazdar! (*Odejde.*)

BABIČKA: S Pánem Bohem.

KOMENSKÝ: To je jiné cvičení než ve třech.

TYRŠ: (*Vrátí se.*) Pojd'te se podívat. Udělal duhu!

Všichni až na babičku a praotce se vyhrnou ven.

BABIČKA: Pane Čech, vy jste tenkrát přišli zdaleka, vid'te?

PRAOTEC: Z Ruska.

BABIČKA: Tam se vám nelíbilo?

PRAOTEC: Ne.

BABIČKA: A když vy jste šli takovou dálku, jak jste to dělali třeba se slepicema? Víte, já si život bez těch slepiček nedovedu představit. Každý ráno první moje bylo vobejít ty místa, kde voni snášej. Berete ty vajíčka, ještě teplý... A to si říkám, jak vy jste to na tý dlouhý cestě s těma slepičkama dělali? Dyt' vona chudinka, sotva si našla místo na snůšku, tak vy už jste ji zase hnali dál. Vy jste museli přijít vo spoustu vajec.

PRAOTEC: Nohy jsme si mazali sádlem.

BABIČKA: Aha. A vy jste vdovec?

PRAOTEC: Namočit do studený vody a namazat sádlem.

BABIČKA: A paní Čechová umřela mladá? Proč se na to ptám - vás zná každý, ale o pramatce se moc nemluví.

PRAOTEC: Pramatek jsem měl spoustu. Rod musel sílit! A co jich pošlo cestou!

BABIČKA: A tedko jste sám, vidíte? Já jsem taky sama. On Jiří, můj manžel, padl jako pruský voják. Takže on je možná v pruském nebi. Tady jsem ho nepotkala. Co kdybysme to dali dohromady? Co říkáte? Já bych vám vařila. Vajíčka natvrdo nebo naměkko. Najedli bysme se. Zazpívali bysme si.

Praotec Čech zpívá a během zpěvu vytahuje z pytle pohanské bůžky.

PRAOTEC:

Pohan jsem a pohan budu,
pohanský šat nosit budu.
A své bůžky budu, budu
uctívati beze studu.
Bohyně úrody,
dám jí napít vody,
bůh ohně a války
dostane korálky.

Babička se přidá.

Hujajá, hujája, hujajá, hujája,
hujajá, hujája, hujajá, hujája.

BABIČKA: Vidíte, jak by nám to spolu šlo.

Za scénou se ozve potlesk. Všichni, kteří se byli podívat na duhu, se vrátí. Praotec schová rychle sošky do pytle.

VÁCLAV: To byla podívaná! Dneska se mu tedy povedla.

HUS: Tyhle věci on umí. Když jsem byl v Kostnici, udělal úplné zatmění slunce.

KOMENSKÝ: Krásná duha. A byla celá! Škoda že jste to neviděla, babičko.

BABIČKA: A vy jste vdovec?

KOMENSKÝ: Několikanásobný.

BABIČKA: A paní Komenské zemřely mladé?

KOMENSKÝ: Bohužel.

BABIČKA: A máte rád vajíčka?

Za scénou zazní Radeckého marš.

HAVLÍČEK: Počkejte! Slyšíte? Radeckého marš.

Hudba je stále silnější a v plné síle pak náhle utne. Všichni napjatě hledí ke dveřím.

RADECKÝ: *(za scénou)* Dechová hudba! Na můj povel, pohov! Dechová hudba! Volno, čekat, kouřit!

Vstoupí v uniformě polního maršála, s řadou vyznamenání na prsou a s maršálskou holí v ruce.

Sed'te, nevstávejte, nezdržujte! Podle slavného pochodu „Radetzky Marsch“, který na mou počest složil Johann Strauss-otec, jste jistě poznali, kdo jsem. Přesto se představím: jsem hrabě Josef Václav Radecký z Radče, polní maršálek, vyznamenaný všemi myslitelnými rakouskými řády. Pobočník generála Laudona a generála Suvorova. Narozen 1766, zemřel 1858. Čili jsem nejstarší rakouský důstojník v nebi. Kdo tomu tady velí?

VÁCLAV: Já. Svatý Václav, kníže, vévoda české země, zavražděn svým vlastním bratrem roku 929 nebo 935, to už si přesně nepamatuju.

RADECKÝ: Dobře, budeme tedy jednat na nejvyšší úrovni. Doufám, že sledujete situaci dole.

VÁCLAV: Ano. Tak hrozná válka tu ještě nebyla.

RADECKÝ: To tedy ne!!! Chci se ujistit, že jste přijali příslušná opatření, jak té ostudě učinit přítrž.

VÁCLAV: Jaké ostudě, pane polní maršálku?

RADECKÝ: Tak vy nevíte? Celý život jsem působil jako český voják ve službách rakouského trůnu. Myslel jsem, že poskytuji vzor a příklad. Snad proto jste mi postavili na Malostranském náměstí pomník, nebo ne? A co dělají dole čeští vojáci, kteří stejně jako já přísahali věrnost? Jedni pravda bojují za Rakousko jako lvi, ale druzí páchají největší hanebnost, jakou může voják spáchat. A to je co?

HUS: Když uteče z boje. Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal.

RADECKÝ: Útěk může být součástí strategie. Pro vojáka je největší hanebnost de...?

VÁCLAV: Degradace.

RADECKÝ: To taky. Ale mnohem horší je de...?

KOMENSKÝ: Debilita?

RADECKÝ: To taky. Ale ještě horší je...

HAVLÍČEK: Demokracie.

RADECKÝ: To je taky pěkný svinstvo, samozřejmě! Ale je ještě něco horšího: dezerce!

KOMENSKÝ: Dezerce! Já to už měl na jazyku...

RADECKÝ: Ano! Čeští vojáci opouštějí řady naší armády a dávají se do služeb nepřítele! Obracejí zbraň proti vlastním! A kdyby jednotlivci! Celé vojenské útvary přecházejí frontu na druhou stranu. Osmadvacátý pěší pluk přešel třetího dubna k Rusům. Prosím, kdyby to bylo prvního, dalo by se to vzít jako apríl. Ale třetího, to je neomluvitelné!

VÁCLAV: Celý pluk přešel? K nepříteli?

RADECKÝ: Co pluk! I s kapelou!

HUS: I s kapelou?

RADECKÝ: Ano. Udělali si průchod v drátěných zátarasech a do pochodu jim hrála dechová hudba! Slyšíte? Dechová hudba!!!

Radeckého doprovodná hudba za scénou to pochopí jako rozkaz a spustí jeho marš.

Ticho, blbci!

Hudba utichne.

A to není jen na ruské frontě! Utíkají k Italům, k Francouzům, k Angličanům i k Srbům! A aby si nemuseli říkat zrádci, tak si říkají legionáři. Pakáž. Rád bych věděl, jak s tím, vážená česká nebeská komise, naložíte.

KOMENSKÝ: To je velmi vážné, co tady pan přespolní maršálek uvádí.

HUS: Ano. Zejména ta porušená přísaha. To bych v žádném případě netoleroval.

HAVLÍČEK: No, já bych s tím, co tady říká mistr Jan Hus, tak úplně nesouhlasil.

RADECKÝ: Ty jsi Hus?

HUS: Ano.

RADECKÝ: Tak po tobě se jeden ten zrádcovský pluk v Rusku jmenuje.

HUS: Vážně?

RADECKÝ: Ano. Jeden se jmenuje pluk Mistra Jana Husi, druhý pluk Jana Žižky z Trocnova a třetí pluk Prokopa Holého.

VÁCLAV: Po mně se žádný pluk nejmenuje?

RADECKÝ: Naštěstí ne.

PRAOTEC: Po mně se jeden pluk jmenuje.

KOMENSKÝ: Pluk praotce Čecha?

PRAOTEC: Ne, Svatopluk Čech.

HUS: Tak říkáte, že si ti zrádci pojmenovali pluk po mně. Tak teď nevím, jestli na to mám být pyšný, nebo se hanbit.

HAVLÍČEK: To je oříšek, co, mistře Jene? Co s tím? Babo rad'.

BABIČKA: Já bych vám ráda poradila. Ale v těch vojenských věcech já se nevyznám.

RADECKÝ: No, máte o čem přemejšlet.

Zavelí k odchodu.

Dechová hudba! To vám teda nezávidím.

Je тихо.

Dechová hudba! Neslyšeli jste?! Radetzky Marsch!

Hudba spustí, Radecký odejde a spolu s hudbou se vzdaluje.

VÁCLAV: To je nadělení. Jako by nestačilo, že ta válka je tak hrozná. Ještě k tomu takové dilema.

HAVLÍČEK: *(Přeruší rozpačité тихо.)* Přátelé! Vy tady sedíte jak zmoklé slepice. Byl tady Radecký, no a co? Zbavte se falešného dojmu, že my tomu pánovi nějak podléháme.

KOMENSKÝ: Jistě. Já jako nevoják mu kázeňsky vůbec nepodléhám.

HAVLÍČEK: Je to jenom starý, vysloužilý oficír, který je zvyklý nahánět hrůzu.

KOMENSKÝ: A ani to není maršál. Je to jenom maršálek. Vlastně jenom takový věšák na medaile.

HAVLÍČEK: Správně.

KOMENSKÝ: Škoda že odešel. Já si tedy nelibuji v ostrých slovech, ale už jsem měl na jazyku, že mu řeknu „ty tajtrdlíku“.

HUS: Takhle přímo do očí bys mu to řek?

KOMENSKÝ: Ano. Ty tajtrdlíku. Přímou do očí. To mě neznáte

VÁCLAV: Poslyšte, to patronství české země, to mi byl čert dlužen. Ani jeden z mých kolegů patronů takové starosti nemá. Němci bojují v německém vojsku, Francouzi ve francouzském... Jen Češi musí mít nějaké extrabuřty. Nedej zahynouti. Ale komu? Babo rad'.

BABIČKA: Ale já opravdu nevím. Kdybyste chtěli poradit s vařením, tak ty extrabuřty bych vám udělala. Je to rychlý... To se vohříje!

VÁCLAV: Já ty české dezertéry na jednu stranu chápu. Oni by chtěli z toho rakouského chomoutu.

KOMENSKÝ: A všimli jste si, že jich nejvíc prchá do Ruska? Jestli oni ti chlapci neplánují, že by Čechy ochránil ruský car. A to není špatná myšlenka. Víte, že bychom našli bezpečí v té velké slovanské náruči.

HAVLÍČEK: Byl jsi někdy v Rusku?

KOMENSKÝ: Ne.

HAVLÍČEK: Já jo. Takže o ruské náruči mi nic nepovídej.

PRAOTEC: Moje řeč. Proč myslíte, že jsme odtamtud tak upalovali?

HUS: Určitě bychom měli vzít do nebe padlé vojáky z mého pluku.

Opět zazní Radeckého marš. Rychle se přibližuje.

KOMENSKÝ: A jejej! Radetzky Marsch! Už je tady zas.

HAVLÍČEK: Ten to schytá, co, Jene Ámosi?

*Komenský si uvědomí, co se od něj čeká, a očividně ztratí kuráž.
Hudba utne. Vstoupí Radecký.*

RADECKÝ: Sed'te, nevstávejte, nezdržujte! Asi jste nečekali, že se vrátím, co?

KOMENSKÝ: (*chabě*) Já tedy ne.

RADECKÝ: Překvapení je součást mé strategie. Mám otázku: proč nejsem v české nebeské komisi já, největší český vojevůdce od doby Jana Žižky z Trocnova? Já, který neprohrál jedinou bitvu?

VÁCLAV: Vy nemůžete být členem české nebeské komise, protože jste členem komise rakouské.

RADECKÝ: A to je v rozporu? Česká země je součástí rakousko-uherského státu. A ať se vám to líbí nebo ne, já jsem tím pádem váš nadřízený.

HAVLÍČEK: (*Po chvílce zaraženého ticha.*) Učitel národů vám teď řekne, co měl na jazyku, když jste tady byl poprvé.

KOMENSKÝ: Myslíš to, že není maršál, ale jenom maršálek?

HAVLÍČEK: Ne, to ostřejší.

KOMENSKÝ: Věšák na medaile?

HAVLÍČEK: To taky, ale hlavně to, jak jsi mu chtěl říct „ty taj...”

KOMENSKÝ: ...ty taj?...ty tajemný svátku!

PRAOTEC: Co ty komu dobrého neseš na památku? Hospodáři štědrovku...

*Havlíček pozná, že z Komenského to, co měl na jazyku, už nedostane,
a s povzdechem rezignuje.*

RADECKÝ: Přečtu vám svůj rozkaz R 713: Český voják padlý v této válce bude vpuštěn do nebe jen v případě, že bude mít na sobě

rakouskou uniformu. Čeští vojáci v jiných uniformách jsou dezertéři a pomašírujou rovnou do pekla. A může jim k tomu hrát ta jejich dechová hudba!

Hudba čekající za scénou znovu spustí.

Ticho, blbci!

Hudba utne.

VÁCLAV: Pane polní, jak bych vám to... já vypadám jako mírný, slušný a pobožný dobrák, ale když mi někdo začne sahat na moje kompetence, tak já někdy neznám bratra.

RADECKÝ: Dobře. V tom případě přečtu rozkaz R 714: Ruším českou nebeskou komisi!

Chvilé užaslého ticha.

KOMENSKÝ: Vy chcete zrušit naši nebeskou komisi?

RADECKÝ: Právě jsem ji zrušil. Žádná už není.

KOMENSKÝ: Tak v tom případě jsem si vzpomněl na to slovo. Ty tajtrdlíku!

HAVLÍČEK: Výborně!

RADECKÝ: Ty jsi kdo?

KOMENSKÝ: Jan Ámos Komenský.

RADECKÝ: Hodnost?

KOMENSKÝ: Učitel národů. V záloze

RADECKÝ: Takže, Komenský, hned zítra se budeš hlásit v rakouské komisi u Ferdinanda Habsburského!

KOMENSKÝ: Nebudu, protože Habsburkům nepodléhám. Po Bílé hoře jsem emigroval.

RADECKÝ: Emigrace neomlouvá.

VÁCLAV: Tak dost! Radecký, marš...!

Ukáže rukou na dveře, jeho slova pochopí však hudba jako pokyn a začne hrát.

Ticho, blbci!

Hudba přestane hrát.

Radecký, marš ven! A je to rozkaz!

RADECKÝ: Dobře. Ale budete litovat. Protože bez Vídně utřete hubu. Vídeňská káva, vídeňský řízek, vídeňský valčík, nic nebude. S tím je šlus.

Vyjde ven a zavelí své kapele.

Dechová hudba!

Znovu zazní Radeckého pochod.

TYRŠ: Bratři! To je válka! Takový nával jste u nebeské brány ještě neviděli. A navíc ty zmatky s českými vojáky! Svatý Petr prý nemá jasné instrukce, koho do nebe pustit.

BABIČKA: Koho pustit do nebe? No přece všechny. Vždyť všichni ti chlupci si to peklo užili už v té hrozně válce.

VÁCLAV: Ano, vidíte, prostá žena, a má víc rozumu než polní maršálek. Bratře Tyrši, vyříd' Petrovi, ať všechny naše vojáky - bez rozdílu uniforem - pouští do nebe.

TYRŠ: Vyřídím: do nebe všichni bez rozdílu uniforem. Nazdar!

Odejde.

HAVLÍČEK: Vážení pánové, milá babi! Podle mého soudu je tahle válka příležitostí, aby náš národ naplnil svůj dávný sen obnovit samostatné české království.

HUS: Ano, souhlasím. Bratři, já jsem tu jediný, kdo samostatné české království osobně pamatuje. Za jeho obnovu bych dal ruku do ohně. Tak přímo do ohně ne, ale pro tu myšlenku já opravdu planu.... Pane bože, copak nemáme nějaké nehořlavé úsloví?

HAVLÍČEK: A tu myšlenku bychom měli my tady shora podpořit. I s rizikem, že budeme muset samostatně čelit rozpínavosti německé i ruské říše.

HUS: Ubránili jsme se celému světu! Kdo za pravdu hoří... Jako bych nic neřek.

VÁCLAV: Ano! Samostatné české království, správná myšlenka. Ale kdo by měl být českým králem?

KOMENSKÝ: Já myslím, že bychom měli v duchu národní tradice zvolit za krále někoho z Poděbrad.

VÁCLAV: Myslíš kohokoli z Poděbrad?

KOMENSKÝ: Ano. To už se jednou osvědčilo.

VÁCLAV: No. Tak to by byl jeden návrh. Kdo má další?

PRAOTEC: A co ten Cimetrman? To je prej hlava.

KOMENSKÝ: To je dobrý nápad, ale toho bychom měli nechat bádát, přednášet a psát ty jeho hry. Tím bude národu prospěšnější, než kdyby seděl na Hradě.

HAVLÍČEK: Já bych o jednom věděl. A zasloužil by si to. Protože on ten protirakouský odboj vede.

VÁCLAV: A má pro tu královskou roli předpoklady? Je urostlý?

HAVLÍČEK: Je.

VÁCLAV: Je vzdělaný?

HAVLÍČEK: Je to univerzitní profesor.

KOMENSKÝ: A smýšlí národně?

HAVLÍČEK: Miluje národní písně. Nejraději má Ach, synku, synku.

VÁCLAV: Umí jezdit na koni?

HAVLÍČEK: Dokonale. A jak mu to sluší!

VÁCLAV: A z jakého je rodu?

HAVLÍČEK: Je to syn prostého kováře Josefa Masárika.

VÁCLAV: On je Slovák?

HAVLÍČEK: Moravský Slovák. Ale jeho jméno můžeme počestit. Byl by to král Tomáš Garrigue Masařík.

KOMENSKÝ: (*Píše.*) Tomáš Garrigue...

BABIČKA: A to on bude mít rád nejen koně, ale i pejsky, vidíte? Když se jmenuje Haryk.

HAVLÍČEK: G.

VÁCLAV: Má ještě někdo další návrh? Pokud ne, dávám hlasovat. Kdo je pro kohokoli z Poděbrad?

Komenský zvedne ruku.

To je jeden. Kdo je pro Cimetrmana?

Zvednou ruce praotec a babička.

Dva. A kdo je pro Masaříka?

Zvednou ruce Václav, Komenský a Havlíček.

Tři. Takže o pouhý jeden hlas zvítězil nad Cimrmanem Tomáš Haryk Masařík. Komenský, rozděl úlohy, sdělíme to bezodkladně národu.

HAVLÍČEK: Kníže, a jak mu to sdělíme?

VÁCLAV: Normálně. Zjevením.

HAVLÍČEK: Zjevením? Jak se to dělá? Já jsem se ještě nikdy nezjevil.

BABIČKA: To jsem se taky chtěla zeptat.

KOMENSKÝ: Tak pro ty, kteří se ještě nezjevili: Zjevujeme se osobám spícím, a to o půlnoci. Do snu jim vstoupíme šetrně. Nestrašíme je. Každý si vezme s sebou ty svoje věci, na které jsou lidi zvyklí. Kníže Václav se zjevuje na koni s kopím v ruce. Já se zjevuji s Biblí a s kalichem.

PRAOTEC: A já?

KOMENSKÝ: Ty se zjevovat nemůžeš, ty jsi pohan. A ty, Havlíčku, by ses měl zjevit s perem v ruce a s trnovou korunou na hlavě.

HAVLÍČEK: Je mi malá.

KOMENSKÝ: Na tu chvíli to vydržíš. A zjevíš se novinářům, aby se to rychle rozneslo.

BABIČKA: A já bych se mohla zjevit ženám. To by se to rozneslo okamžitě.

HUS: *(Zálibně si nasadí Václavovu svatozář.)* A já bych se mohl zjevit národu se svatozáří.

VÁCLAV: *(Vezme mu svatozář.)* Mistře Jene, slušela by ti, zasloužil by sis ji, ale všechno má svůj čas. Ty se zjevíš Čechům, jak jsou na tebe zvyklí.

HUS: Jak?

VÁCLAV: V plamenech.

HUS: Ach jo...

Vejde Tyrš s červenobílými stuhami v rukou.

VÁCLAV: A ty, Tyrši, ty se spustíš z nebe na kruzích.

TYRŠ: Provedu.

VÁCLAV: Stále se mi vrací na mysl ten Cimrman. Ten kdyby se lidu zjevil, to by byl ohlas. Ale bohužel žije.

HAVLÍČEK: Ale slyšel jsem, že marodí.

VÁCLAV: A je to vážné?

HAVLÍČEK: Prý má játra nadranc.

VÁCLAV: Tak to je dobrá zpráva.

KOMENSKÝ: Bratři a babičko! Abychom toho nového krále lidu přiblížili, měl by mít nějaké přiléhavé přízvisko, jako máme my ostatní velikáni našich dějin. Hezké by bylo Otec vlasti nebo Otec národa, ale to už je obsazené... Co byste řekli titulu „Tatínek národa“. To by si ho děti hned oblíbily.

BABIČKA: To je hezké, ale ještě hezčí by bylo „tatíček“.

VÁCLAV: Ano, to zní hezky: český král, tatíček Masařík. Tak to národu řekneme. A teď, bratře Tyrši, zakončíme slavnostně naše zasedání.

TYRŠ: (*Zapíská a rozdává kolíky s červenobílými stuhami.*) Naše barva?

OSTATNÍ: Červená a bílá!

TYRŠ: Naše heslo?

OSTATNÍ: Poctivost a síla!

TYRŠ: Bratři a sestro, na značky!

Všichni cvičí se stuhami a zpívají píseň Ach, synku, synku.

|: Ach synku synku doma-li jsi :|
|: Tatíček se ptá oral-li jsi :|
|: Oral jsem oral ale málo :|
|: Kolečko se mi polámalo :|
|: Když se ti zlámalo dej ho spravit :|
|: Nauč se synáčku hospodařit :|

KONEC